

Verbalno nasilje nad ženama na društvenim mrežama

Popović, Barbara

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:871642>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Barbara Popović

**VERBALNO NASILJE NAD ŽENAMA NA
DRUŠTVENIM MREŽAMA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Barbara Popović

**VERBALNO NASILJE NAD ŽENAMA NA
DRUŠTVENIM MREŽAMA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Vladimira Rezo

Sumentor: dr. sc. Tamara Kunić

Zagreb, 2023.

SADRŽAJ:

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
UVOD	3
1. 4	
1.1. 5	
1.2. 6	
2. INTERNETSKO NASILJE NAD ŽENAMA	8
2.1. Vrste internetskog nasilja nad ženama	9
2.1.1. Vrijeđanje na osnovi izgleda	9
2.1.2. Seksualno uznemiravanje	10
2.1.3. Osvetnička pornografija	10
2.1.4. Internetsko uhođenje	11
2.1.5. Objavljivanje privatnih informacija	11
2.1.6. Hakiranje	12
2.2. Razumijevanje društva za žene žrtve nasilja	12
3. PRIMJERI NASILJA NAD ŽENAMA NA DRUŠTVENIM MREŽAMA	14
3.1. Primjer 1.	14
3.2. Primjer 2.	15
3.3. Primjer 3.	17
4. FEMINIZAM I INTERNETSKI AKTIVIZAM	20
4.1. Četiri vala feminizma	20
4.2. Važnost medija u feminizmu	21
4.3. Važnost društvenih medija u feminizmu	22

5. MEHANIZMI PREVENCIJE I ZAŠTITE OD NASILJA NA DRUŠTVENIM MREŽAMA	24
5.1. Pravna osnova za zaštitu žena od elektroničkog nasilja	24
5.2. Institucionalna suradnja	26
ZAKLJUČAK	28
LITERATURA	29
POPIS SLIKA	32

SAŽETAK

U modernom digitalnom dobu, internet je revolucionirao način na koji ljudi komuniciraju i dijele informacije sa svijetom oko sebe. Međutim, ovaj izvanredan napredak ima i svoju tamnu stranu, zabrinjavajući fenomen poznat kao spolno uznemiravanje na internetu (engl. *gendertrolling*). Takva vrsta uznemiravanja odnosi se na ciljano i često zlonamjerno uznemiravanje, zastrašivanje i diskriminaciju s kojom se pojedinci suočavaju na temelju svog rodnog identiteta. Najčešće su žrtve žene koje bivaju izložene nizu uvredljivih komentara i prijetnji. Ovo se ponašanje može manifestirati na raznim mrežnim platformama, uključujući društvene medije, forume, zajednice za igre i odjeljke za komentare.

Ovim završnim radom nastoji se istražiti podrijetlo, utjecaje i potencijalna rješenja za rješavanje nasilja nad osjetljivim skupinama na internetu.

Ključne riječi: spolno uznemiravanje, internet, internetsko nasilje, žene žrtve

ABSTRACT

In the modern digital age, the Internet has revolutionized the way people communicate and share information with the world around them. However, this remarkable progress has its dark side, which is the worrying phenomenon known as gender trolling on the Internet. Gendertrolling refers to the targeted and often malicious harassment, intimidation and discrimination that individuals, particularly women, face based on their gender identity online. Most often, the victims are women, and they are exposed to a series of offensive comments and threats. This behavior can manifest itself on a variety of online platforms, including social media, forums, gaming communities, and comment sections.

This final work seeks to explore the origins, impacts and potential solutions to solve this problem.

Key words: sexual harassment, Internet, online violence, female victims

UVOD

Zlostavljanje se definira kao namjerno i ničim izazvano agresivno ponašanje koje se ponavlja, često ga čini onaj tko ima moć nad žrtvom, bilo da je riječ o fizičkoj, društvenoj ili psihičkoj, u nastojanju da se naudi. Virtualno zlostavljanje (engl. *cyberbullying*) specificira ovu radnju kada se izvodi putem elektroničkih uređaja, putem interneta ili slanjem poruka i poziva. Internetsko se nasilje često manifestira u obliku ponavljajućih, uvredljivih, prijetećih, ponižavajućih ili na neki drugi način štetnih interakcija. Može biti dodatno otežano zbog anonimnosti i stalne dostupnosti žrtve zlostavljaču.

Internet je donio neosporan napredak i mogućnosti za razmjenu ideja, no stvorio je pogodno tlo za nasilje nad ženama. Od vitalne je važnosti pozabaviti se ovim problemom izravno, prepoznajući dubok utjecaj koji ima na pojedince i društvo što je ujedno i temeljni problem ovog rada. Cilj je rada prikazati te definirati što je to internetsko nasilje, koje su njegove vrste te se usredotočiti na jasnije razumijevanje internetskog nasilja nad ženama. Jednako tako cilj rada je prikazati kako se zagovaranjem jednakosti, poticanjem sigurnih digitalnih prostora i zajedničkim radom na iskorjenjivanju nasilja nad ženama na internetu, može utrti put prema inkluzivnijem i pravednijem svijetu.

Završni rad podijeljen je na pet glavnih dijelova. Prvi dio započinje definiranjem oblika internetskog nasilja, a potom govori njegovim posljedicama na mentalno zdravlje. U drugom se dijelu nabrajaju i pobliže definiraju oblici internetskog nasilja koji se najčešće vrše nad ženama, kao i posljedice koje ono ima za žrtve i promatrače. Treći dio rada donosi primjere nasilja nad ženama u komentarima na društvenim mrežama. Primjeri uključuju neprimjerene ponude na društvenim mrežama, govor mržnje te komunikaciju koja omalovažava i vrijeđa. Primjeri pokazuju ozbiljnost problema i kako nasilje može imati tragične posljedice. Rad se potom dotiče feminizma, ukratko analizira četiri vala koji ga sačinjavaju, te se osvrće na ulogu medija i društvenih mreža u feminizmu. Posljednji dio rada bavi se istraživanjem borbe protiv nasilja nad ženama, naglašava važnost proaktivnog angažmana internetskih platformi. Također ističe ulogu obrazovnih kampanja te se fokusira na pravnu osnovu za zaštitu žena od elektroničkog nasilja.

1. VIRTUALNO ZLOSTAVLJANJE (*CYBERBULLYING*)

Virtualno zlostavljanje (engl. *cyberbullying*) vrsta je nasilja koje se provodi korištenjem tehnologije. Primjerice, korištenje interneta, mobilnog telefona ili kamere da bi se nekoga povrijedilo ili osramotilo smatra se internetskim nasiljem. Elektroničko nasilje ima puno zajedničkih obilježja s tradicionalnim (*offline*) oblicima nasilja s obzirom na to da se nasilje koje se među učenicima/ama događa u školi najčešće prenosi u virtualni svijet. U posljednjem desetljeću vidljiv je porast korištenja mobitela, tableta, računala, a sukladno tome i korištenja interneta, posebice kod djece i mladih (Hodak Kodžoman, Velki, Cakić, 2013: 111).

Unatoč prednostima koje se nude, konstantno izlaganje i interakcija s tehnologijama na internetu stavlja korisnike u ranjiv položaj za razne interakcije na internetu koje eventualno mogu ugroziti njihovu sigurnost, te emotivno i mentalno blagostanje. Virtualno zlostavljanje smatra se jednim od potencijalnih rizika oslanjanja na internetske tehnologije te jednim od glavnih primjera zlouporabe tehnologije u proteklom desetljeću zbog svojih negativnih i ponekad smrtonosnih učinaka.

Za pojedince i za organizacije, iskustvo internetskog zlostavljanja je povezano s nizom negativnih ishoda kao što su anksioznost, depresija, zlouporaba supstanci, poremećaji spavanja i prehrane te smanjeni akademski uspjeh (Privitera, Campbell, 2009: 396; Ybarra, Mitchell, 2007: 321). Prve studije o nasilju na internetu reproducirale su shemu koju je slijedila ona o nasilju u stvarnom životu, smatrajući *cyberbullying* konkretnim oblikom neizravnog nasilja. Međutim, virtualno zlostavljanje je društveni problem koji uključuje uznemiravanje, zastrašivanje, zlostavljanje i neopravdanu agresivnost koju osoba ili grupa poduzima korištenjem digitalnih uređaja prema drugoj osobi (žrtvi), ali čiji učinci uznemiravanja ostaju i eksponencijalno se šire (Grigg, 2010: 145).

Internet i mreže društvenih medija kao što su Facebook i Twitter nedavno su promijenili politiku i privatnost kako bi osigurali sigurno korisničko iskustvo. Međutim, učinkovitost ovih alata i napora u suzbijanju zlostavljanja i internetskog zlostavljanja zahtijeva stalno praćenje i istraživanje.

1.1. Pojmovno određenje i značenje internetskog nasilja

Pitanje koje treba postaviti kada se istražuje elektroničko nasilje jest stupanj do kojeg se naše znanje o tradicionalnom zlostavljanju prenosi na ovaj noviji oblik zlostavljanja.

Elektroničko nasilje dijeli tri osnovne značajke s tradicionalnim nasiljem, i to su:

- to je čin agresije;
- javlja se među pojedincima među kojima postoji neravnoteža moći i
- često se ponavlja (Agatston i sur., 2012: 57–71; Grigg, 2010: 145-147).

Mnogi su dovodili u pitanje agresivnu prirodu *cyberbullyinga* jer se sam čin odvija na virtualnim platformama. Kao i kod tradicionalnog zlostavljanja, neravnoteža moći kod internetskog zlostavljanja može se pojaviti u nekoliko oblika: fizičkom, društvenom, relacijskom ili psihološkom (Pyżalski, 2012: 307-310). Prema Agatstonu i suradnicima (2012: 57–71), internetsko zlostavljanje može imati različite oblike, u rasponu od upućivanja preko uznemiravanja do internetskog uhođenja.

Sljedeći popis definira različite oblike internetskog zlostavljanja:

- *Flaming* – slanje ljutih, nepristojnih, vulgarnih poruka usmjerenih osobi ili osobama, privatno ili internetskoj grupi;
- Uznemiravanje – opetovano slanje uvredljivih poruka osobi;
- Virtualno uhođenje – uznemiravanje koje uključuje prijetnje ozljeđivanjem ili je vrlo zastrašujuće;
- Omalovažavanje – slanje ili objavljivanje štetnih, neistinitih ili okrutnih izjava o nekoj osobi drugim ljudima;
- Oponašanje – pretvaranje da ste netko drugi i slanje ili objavljivanje materijala koji čini da osoba izgleda loše ili dovodi osobu u potencijalnu opasnost;
- Izlazak i prijevara – slanje ili objavljivanje materijala o osobi koji sadrži osjetljive, privatne ili neugodne podatke, uključujući prosljeđivanje privatnih poruka ili slika, upuštanje u trikove kako bi se neugodne informacije objavile;
- Isključivanje – radnje koje posebno i namjerno isključuju osobu iz internetske grupe;

- Lažno predstavljanje – predstavljanje žrtva i elektroničko iznošenje negativnih ili neprikladnih informacija s drugima kao da dolaze od žrtve (Pyżalski, 2012: 310).

Virtualno zlostavljanje može se dogoditi na različitim dobnim razinama, s bilo kojim spolom, a može se odnositi na fizičke, kulturne, rasne, pa čak i vjerske predrasude. Psihološka šteta koju nanosi internetsko zlostavljanje smatra se štetnijom od tradicionalnog zlostavljanja jer se štetni materijal može sačuvati i brzo cirkulirati. Patchin i Hinduja (2006: 162-165) su proveli internetsko istraživanje u kojem je sudjelovalo 384 ispitanika mlađih od 18 godina. Njihovi rezultati pokazuju da se na internetu pojavljuju različiti oblici zlostavljanja, uključujući ignoriranje (60,4 %), nepoštivanje (50 %), nazivanje pogrđnim imenima (29,9 %), prijetnje (21,4 %), dobacivanje (19,8 %), ismijavanje (19,3 %) i širenje netočnih glasina (18,8 %).

Fenomen ima mnogo naziva: *cyber* uznemiravanje, *cyberbullying*, *trolling*, *flaming*, itd. Američko udruženje pisaca preferira izraze internetsko uznemiravanje ili internetsko zlostavljanje, koje definiramo kao „prožimajuće ili ozbiljno ciljanje pojedinca ili grupe putem interneta putem štetnog ponašanja“ (PEN America, 2023.).

1.2. Utjecaj internetskog nasilja na mentalno zdravlje

Kako se ljudi sve više upoznaju s društvenim medijima i postaju im izloženiji, povećava se mogućnost internetskog zlostavljanja. Platforme društvenih medija koje dopuštaju slobodno i otvoreno komentiranje mogu postati vrlo zastrašujuće okruženje za žrtve internetskog zlostavljanja, gdje se prijetnje, agresivni, demotivirajući ili uvredljivi komentari ili poruke ili uređene slike ili videozapisi mogu stvarati i dijeliti izvan kontrole žrtve prije nego što ona ima priliku odgovoriti. Stid zbog tog problema može dovesti do toga da ljudi skrivaju zlostavljanje na internetu od svojih prijatelja i obitelji u stvarnom životu, što dodatno potiče osjećaj izolacije, depresije i tjeskobe. Nedostatak svijesti i podrške također može stvoriti prepreku žrtvama da se otvore u vezi svojih probleme i dovesti do nestabilnog mentalnog zdravlja (Greenwood, 2023.).

Studije o psihologiji tradicionalnih nasilnika pokazuju da oni imaju pozitivnije stavove prema agresivnoj odmazdi, ravnodušnosti ili zadovoljstvu kada zlostavljaju ili vide druge zlostavljane i da žrtva to zaslužuje. Ne iznenađuje da te osobe često pokazuju slab ili umjeren odnos između empatije i maltretiranja drugih. Smatra se da veća anonimnost i šira publika

dostupna internetskim zlostavljačima igraju ulogu u osjećaju moći koji doživljavaju internetski zlostavljači. Mnogi internetski zlostavljači također su tradicionalni zlostavljači, a nedostatak empatije koji pokazuju takvi pojedinci vjerojatno će se povećati bez izravne ljudske interakcije i trenutnog odgovora na njihovu agresiju (Pyżalski, 2012: 307).

Stope stresa, depresije i tjeskobe veće su među učenicima koji su bili uključeni u internetsko zlostavljanje od onih koji nisu, a Ybarra i Mitchell (2004: 325-331) navode da je od onih koji su vršili internetsko zlostavljanje 39 % napustilo školu, 37 % je pokazalo delinkventno ponašanje, 32 % zlorabljuje opojna sredstva, a 16 % je bilo teško depresivno. Druge studije sugeriraju da su stope depresije niže među internetskim zlostavljačima nego kod tradicionalnih zlostavljača, iako se, kao što je spomenuto, te dvije skupine često snažno preklapaju (Greenwood, 2023.).

Istraživanje Campbella i suradnika (2013: 620-625) pokazalo je kako pokretački čimbenici internetskog nasilja uključuju smanjene društvene i kontekstualne znakove i percipirani nedostatak posljedica. Nekoliko glavnih razloga zbog kojih bi tradicionalni nasilnik uopće mogao prestati ili izbjegavati svoje postupke nedostaje u kontekstu interneta, kao što je empatija nakon što vidi koliko je žrtva uzrujana ili strah od društvenih posljedica od vršnjaka i onih na vlasti.

Krajnji rezultat je da žrtve potiskuju ono što treba reći, što dovodi do potiskivanja traumatskih emocija, što dalje vodi do problema mentalnog zdravlja.

2. INTERNETSKO NASILJE NAD ŽENAMA

Spolno uznemiravanje na internetu (engl. *gender trolling*) je relativno nov fenomen na internetskim forumima kojem je cilj uznemiriti žrtvu, a uključuje i rasističke i homofobne izjave. Kunić (2022: 92) navodi kako se na internetu usmjereno protiv žena nazivaju to „umreženom mizoginijom“ pri čemu internetsko okruženje dovodi do povećane razine zlostavljanja i žena koje doživljavaju nasilje na internetu. Mizoginiju koriste pojedinci koji su skloni osjećaju mržnje, neprijateljstva ili sličnih emocija prema svakoj ženi, ili barem prema ženama općenito jednostavno zato što su žene (Manne, 2017: 249–278).

Jane (2014: 560) tu pojavu naziva e-žuč (engl. *e-bile*) i tvrdi kako su mete prolijevanja žuči na internetu većinom žene, a većina počinitelja muškarci. Autorica ističe sljedeće karakteristike e-žuči:

- oni ciljaju na ženu koja je iz ovog ili onog razloga vidljiva u javnoj sferi,
- autori neprihvatljiva govora su anonimni ili ih je teško identificirati,
- njihova seksualno eksplicitna retorika uključuje homofobne i mizogine epitete,
- zagovaraju prisilne spolne radnje u svrhu „korekcije“ ženskog ponašanja,
- donose oštre presude vezane za izgled i
- oslanjaju se na napade *ad hominem* (Kunić, 2022: 92).

Teoretičari objašnjavaju zašto je rizik od neprijateljskog ponašanja na društvenim mrežama veći nego uživo. Jedan od osnovnih razloga je anonimnost. Zbog mrežnih postavki postavljenih tako da se omogući anonimno komentiranje, komentatori su lišeni svakog oblika odgovornosti za komentare koje pišu. Glick i Fiske (1997: 120-124) smatraju kako anonimni komentari najviše diskriminiraju žene i pripadnike nacionalnih manjina.

Nasilje i zlostavljanje na internetu može biti seksualno, psihičko i emocionalno. Godine 2018. Womankind je sa Sveučilištem u Leedsu podržao istraživanje o internetskom nasilju i zlostavljanju žena na društvenim mrežama. Istraživanje pokazuje da je 89 % žena koje su odgovorile svjedočilo kako je druga žena bila izložena internetskom nasilju i zlostavljanju, dok je daljnjih 50 % žena reklo da su i same doživjele internetsko nasilje i zlostavljanje (EIGE, 2017.).

2.1. Vrste internetskog nasilja nad ženama

Svakodnevno prisustvo na društvenim mrežama čini žene pretjerano izloženim različitim komentarima. U istraživanju društvenih mreža i komentara na društvenim mrežama Felmlee i suradnici (2022: 18) navode kako uvredljivi komentari najčešće sadrže riječi kojima se vrijeđa izgled (npr. „ružna“, „debeli“, „mršava“...), intelekt (npr. „glupa“), seksualno iskustvo (npr. „promiskuitetna“), mentalnu stabilnost (npr. „luda“) i dob (npr. „stara“). Njihovo istraživanje društvene mreže Twitter pokazalo je da je *cyber* agresija usmjerena protiv žena u stalnom porastu te da se dnevno uputi 419 000 *tweetova* dnevno koji sadrže jednu od četiri uobičajene seksističke uvrede („kučka“, „pička“, „drolja“, „kurva“) te stoga predstavlja značajan izazov za civilno društvo.

Oblici i vrste internetskog nasilja nad ženama razlikuju se ovisno o načinu na koji bivaju uznemiravane i maltretirane. Ipak najčešće se spominju osvetnička pornografija, seksualno uznemiravanje i vrijeđanje na osnovi izgleda. Ispod je dan kratak pregled vrsta internetskog nasilja nad ženama.

2.1.1. Vrijeđanje na osnovi izgleda

Vrijeđanje na osnovu fizičkog izgleda (engl. *body shaming*) sadrži uvredljive komentare na račun na visine ili debljine osobe, dobi, kose, odjeće, ili razinu percipirane privlačnosti. Žene koje trpe uvrede na račun izgleda postaju nesigurne u sebe pa nerijetko pribjegavaju rizičnim ponašanjima poput ekstremnih dijeta, pretjeranog vježbanja ili rizičnih kozmetičkih zahvata u očajničkom pokušaju da se usklade s društvenim standardima ljepote.

Današnja „selfie“ kultura naglašava vanjsku ljepotu i neprestano bombardira žene slikama glamuroznih slavni osoba u časopisima, reklamama, TV emisijama i drugim vrstama medija. Fiksacija izgledom može stvoriti nerealna očekivanja koja je nemoguće ostvariti. Unatoč svjesnosti da su sve te slike digitalno izmijenjene ili poboljšane kroz filtere, lako je upasti u zamku uspoređivanja sebe s „ljepšim i boljim“ (Felmlee i sur., 2022: 18–21).

Iako je potpuno normalno, pa čak i uobičajeno da pojedinci s vremena na vrijeme dožive neki oblik sumnje u sebe, vrijeđanje na osnovi fizičkog izgleda može učiniti da ti osjećaji postanu stalni.

2.1.2. Seksualno uznemiravanje

Seksualno uznemiravanje na mreži obuhvaća širok raspon nedoličnog seksualnog ponašanja na digitalnim platformama, a podrazumijeva sve neželjene seksualno eksplicitne e-poruke ili poruke na društvenim mrežama; neprikladno ili uvredljivo etiketiranje na društvenim mrežama, forumima, portalima ili internetskim *chat* sobama; prijetnje fizičkim i/ili seksualnim nasiljem putem e-pošte; govor mržnje, što znači jezik koji omalovažava, vrijeđa, prijeti ili cilja pojedinca na temelju identiteta (spol) i druge osobine (kao što je seksualna orijentacija ili invaliditet). Oni koji se identificiraju kao žene ili LGBTQ+ češće su meta internetskih zlostavljača (EIGE, 2017.).

Sextortion je jedan od oblika seksualnog zlostavljanja na mrežama a odnosi se na oblik ucjene u kojem zlostavljač prijeti da će „objaviti“ голу ili seksualno eksplicitnu sliku kako bi natjerao osobu da nešto učini.

2.1.3. Osvetnička pornografija

Dijeljenje eksplicitnih slika ili videozapisa na mreži bez pristanka, poznatije kao pornografija iz osвете (engl. *revenge porn*), uznemirujući je oblik nasilja nad ženama na mreži. Ovaj nemoralan čin predstavlja grubu povredu privatnosti i ljudskog dostojanstva te naglašava mračnu stranu digitalnog doba. Počinitelji često iskorištavaju osobne odnose, iskorištavajući povjerenje kako bi dobili pristup osjetljivim materijalima koje kasnije koriste kao oružje za osvetu (EIGE, 2017.).

Dok neke zemlje donose posebne zakone za rješavanje ovog problema, druge se oslanjaju na postojeće zakone koji se odnose na privatnost, uznemiravanje i klevetu. Međutim, izazovi kaznenog progona i sprječavanja internetske osvetničke pornografije i dalje postoje zbog globalne i anonimne prirode interneta. To naglašava potrebu za sveobuhvatnijim i proaktivnijim mjerama za borbu protiv ovog digitalnog oblika nasilja. Ovaj oblik nasilja nerijetko rezultira osudom žrtve unutar zajednice, a ponekad i krajnje narušenim odnosima s bliskim osobama pa čak i gubitkom posla ili nemogućnošću zaposlena (Maksimović, 2021.).

Rezultati istraživanja upućuju na to da je do 90 % žrtava osvetničke pornografije ženskog spola i da se broj takvih slučajeva povećava. Povećava se i broj internetskih stranica

posvećenih dijeljenju osvetničke pornografije na kojima korisnici i uz slike mogu objaviti i osobne podatke kao što su adresa žrtve, podaci o poslodavcu i poveznice na internetske profile žrtve (Felmlee i sur., 2022: 21–26).

2.1.4. Internetsko uhođenje

Internetsko uhođenje, mrežno uhođenje ili *cyber stalking* je oblik mrežnog uznemiravanja koji uključuje uporno i neželjeno praćenje pojedinca putem različitih digitalnih kanala. To može uključivati slanje prijetećih ili invazivnih poruka, praćenje aktivnosti na društvenim mrežama, pa čak i širenje lažnih informacija kako bi se oštetio ugled žrtve (EIGE, 2017.).

Internetske uhode često koriste anonimnost u svoju korist, što otežava žrtvama da ih identificiraju ili se obrane od njih. Takvo zlostavljanje može ozbiljno narušiti psihičko zdravlje žrtve, osjećaj privatnosti i sigurnosti.

2.1.5. Objavljivanje privatnih informacija

Ovaj oblik seksualnog uznemiravanja je posebno opasan po žrtvu jer se odnosi na čin otkrivanja i objavljivanja nećijih privatnih informacija (engl. *doxxing*), poput kućne adrese, telefonskog broja i radnog mjesta, bez pristanka osobe. Počinitelji *doxxinga* često nastoje zastrašiti, osramotiti ili potaknuti na štetu svojih meta. Ovo kršenje osobne privatnosti ne samo da izlaže žrtvu riziku od fizičke opasnosti, već je također izlaže potencijalnoj krađi identiteta, uznemiravanju i neopravdanj pozornosti (Felmlee i sur., 2022: 20-26).

Internetska anketa Amnesty Internationala provedena u SAD-u pokazala je da je gotovo 29 % žena koje su doživjele zlostavljanje ili uznemiravanje na platformama društvenih medija bila doksirana (Valenti, 2018). Strah od doksiranja ima posebnu dimenziju za žene u SAD-u gdje objavljivanje adrese osobe na internetu može dovesti do *swattinga* – što je naziv za upućivanje lažnog hitnog poziva radi izazivanja velike policijske akcije u domu žrtve. Odgovor često uključuje teško naoružani SWAT (engl. *Special Weapons and Tactics*) tim koji dolazi očekujući neprijateljsku situaciju (Valenti, 2018.).

2.1.6. Hakiranje

Hakiranje (engl. *hacking*) je neovlašteni upad u elektronički uređaj ili profil na mreži obično s namjerom ozljede ili inkriminiranja druge osoba krađom njihovih podataka, kršenjem njihove privatnosti ili zarazom njihovih uređaja virusima. Kada se hakiranje koristi za obavljanje ilegalnih aktivnosti ili zastrašivanje mete, to spada u domenu kibernetičkog kriminala (Felmlee i sur., 2022: 18-26).

Ženama račune na društvenim mrežama i elektroničkim uređajima najčešće hakiraju bivši partneri koji su imali pristup lozinkama, a slično je i s tinejdžericama koje su neoprezne prilikom internetskog upoznavanja na različitim portalima. Česti su slučajevi instaliranja špijunskih softvera za praćenje aktivnosti koji opet neminovno vode do nasilja u stvarnom životu ili pak objavljivanja privatnih podataka (EIGE, 2017.).

2.2. Razumijevanje društva za žene žrtve nasilja

Govor mržnje na internetu može imati izuzetno teške posljedice, kako po žrtve tako i po promatrače. Molyneaux i suradnici (2008: 5-10), ukazuju na primjer korisnika YouTube platforme koji su često izloženi govoru mržnje, a ako je kreiranje video sadržaja njihov izvor primanja na neki način im se narušavanjem ugleda izravno ugrožava životna egzistencija.

Kada su žene u pitanju, seksistička rodna pristranost pojačava negativne posljedice, pri čemu istaknute žene nisu izuzetak. Istodobno, video snimci koji sadrže feministički sadržaj privlače ekstremnu mržnju (Döring, Mohseni, 2019: 514–520).

Na osnovi 70 milijuna objavljenih članaka i komentara čitatelja na njih *Guardian* navodi kako je najviše komentara mržnje na članke novinarki o feminizmu ili silovanju (Gardiner i sur., 2016.). Roberts i suradnici (2016: 531-538) otkrili su u studiji u četiri zemlje da više od 30 % adolescenata i mladih navode da su vidjeli materijal mržnje na internetu u posljednja tri mjeseca (Njemačka: 31 %, UK: 39 %, Finska: 48 %, SAD: 53 %). U Njemačkoj je više od 60 % adolescenata izjavilo da je izloženo govoru mržnje na mreži, dok je u Finskoj 67 % adolescenata izjavilo da je tijekom ispitivanog perioda vidjelo materijal mržnje na Facebooku (Roberts i sur., 2016: 531–538).

Utjecaj spolnog uznemiravanja na internetu na njegove žrtve može biti dubok i dalekosežan. Mnoge žrtve doživljavaju emocionalni stres, tjeskobu, depresiju, pa čak i traumu kao rezultat nemilosrdnog internetskog uznemiravanja. Spolno uznemiravanje na internetu također može imati obeshrabrujuć učinak na slobodu izražavanja, uzrokujući da se neki pojedinci povuku iz internetskih rasprava ili prestanu sudjelovati u aktivnostima u kojima su nekoć uživali.

3. PRIMJERI NASILJA NAD ŽENAMA NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

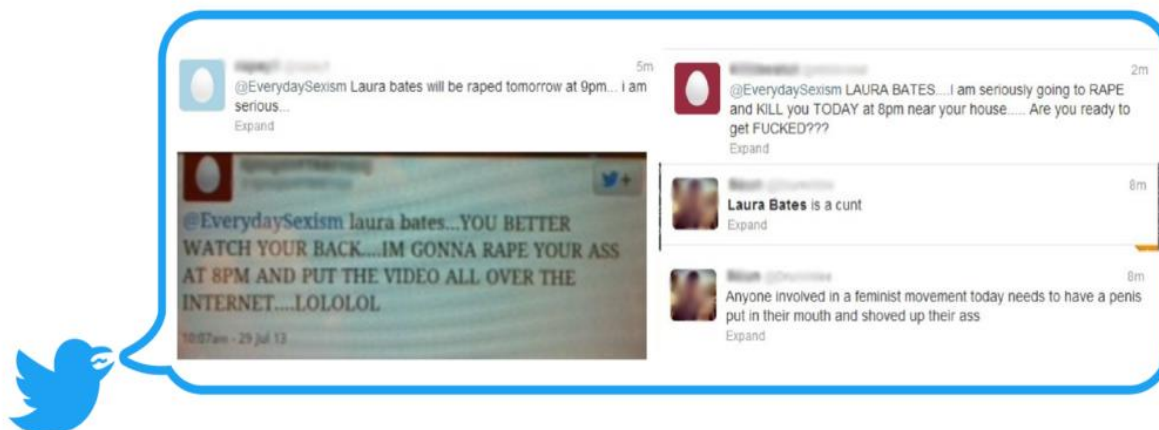
Uznemiravanje žena na internetu često se odnosi na fizički izgled, usredotočujući se na privlačnost žene kao osnovnu vrijednost. Verbalna zlostavljanja žena na internetu treba smatrati seksualnim uznemiravanjem jer je njihov osnovni cilj ušutkati žene u pretežito patrijarhalnoj internetskoj zajednici (Megarry, 2014: 46–55).

Uznemiravanje na internetu može imati mnoge oblike pa uključuje sljedeće: neprimjerene ili uvredljive ponude na društvenim mrežama ili sobama za razgovor na internetu, govor mržnje, komunikaciju koja omalovažava, vrijeđa ili kritizira pojedinca. Europski institut za ravnopravnost spolova (EIGE, 2017.) upozorava da je pogrešno promatrati nasilje nad ženama na internetu kao posve zasebnu pojavu u odnosu na nasilje u „stvarnom svijetu“ već da ga je ispravnije promatrati kao cjelinu.

3.1. Primjer 1.

Prijetnje nasiljem nad ženama na internetu uključuju izravne i neizravne prijetnje koje mogu biti fizičke ili seksualne prirode. Nekolicina žena koje su razgovarale s Amnesty Internationalom o svom iskustvu nasilja i zlostavljanja na internetu prijavile su prijetnje nasiljem na Twitteru.

Aktivistica za ženska prava i spisateljica iz Ujedinjenog Kraljevstva Laura Bates doživjela je višestruke oblike seksualno nasilnih prijetnji protiv sebe na Twitteru. Bates je ispričala kako je mrežno zlostavljanje za nju počelo kada je pokrenula projekt Everyday Sexism Project i to znatno ranije nego što je postao osobito popularan. Bates kaže kako je primala više od 200 uvredljivih poruka dnevno. Zlostavljanje se zatim proširilo na druge stranice, poput Facebooka i Twittera (Hume, 2021.).

Slika 1. *Laura Bates – uznemirujući komentari.*

Izvor: Amnesty International: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/03/online-violence-against-women-chapter-3-2/>

U svojoj knjizi *Muškarci koji mrze žene* Bates ublažavala uobičajene poruke koje je primala, poput:

„Laura Bates bit će silovana u 21 sat... Ozbiljan sam.“

„Ti imaš izbor da imaš seks, ja imam izbor da te silujem.“

„Žene koje se provokativno oblače je**** mole da budu silovane.“

Postovi navode čitatelja na razmišljanje vraćamo li se u prošlo stoljeće kada se na žene gledalo samo kao na reproduktivne objekte. Bates napominje da se ne mora zamišljati svijet u kojem su žene silovane, tučene, sakaćene, zlostavljane ili ubijane, zbog jednostavne činjenice da su žene jer svi živimo u njemu (Hume, 2021.).

3.2. Primjer 2.

Malezijska majka i kreatorica TikTok sadržaja pronađena je mrtva u svojem domu u Subang Jaya, Selangor, nakon što je mjesecima bila žrtva internetskog nasilja na TikToku. Prema Sinar Daily, majka troje djece izvršila je samoubojstvo. Shashikala Nadarajah imala je 44 godine i TikTok račun s preko 32 400 pratitelja. Njezina prva objava na TikToku osigurala joj je više od 389 000 podjela. Razumije se da je Shashikala često dijelila snimke svojih

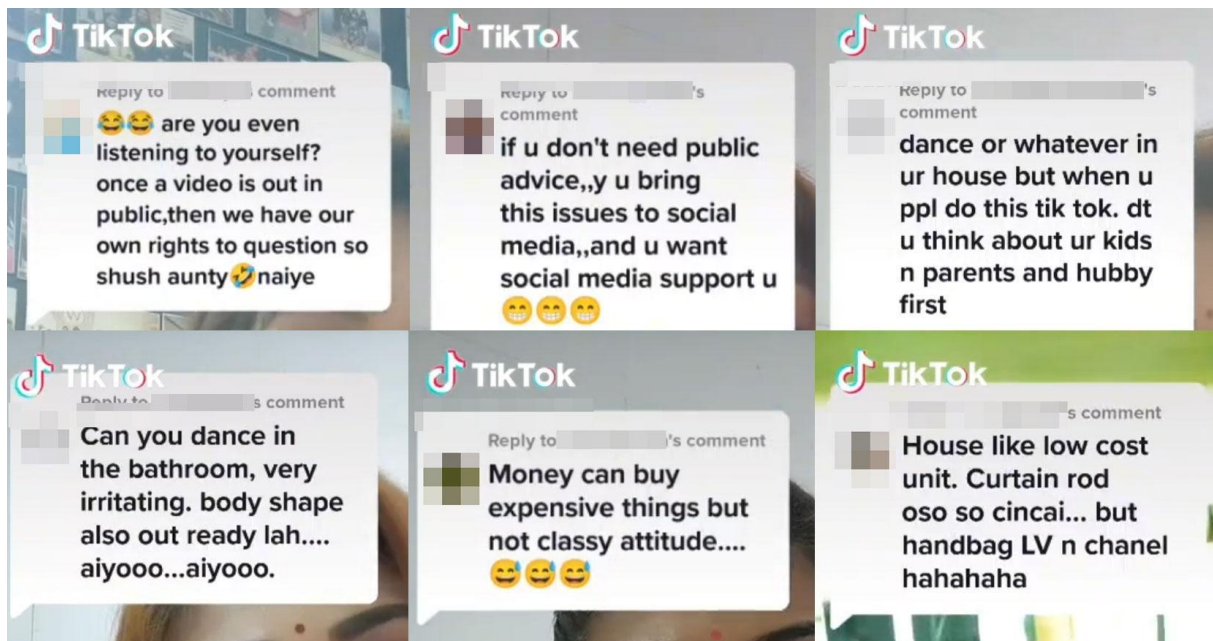
luksuznih torbica i savjete kako se brinuti za njih. Pored toga, bez suzdržavanja je govorila o temama koje se tiču seksualnog uznemiravanja i odgoja kod kuće (Xiang, 2022.).

Slika 2. *Shashikale Nadarajah.*

Izvor: Says: <https://says.com/my/news/tiktok-cyberbullying-mother-of-3-found-dead-after-receiving-hateful-comments>

Rose Veronica, osnivačica Veron akademije i također korisnica TikToka, tvrdi da je Sashikalina smrt posljedica internetskog nasilja. Rose je plakala u javljanju uživo dok je otkrivala tragičnu vijest svojim pratiteljima (Xiang, 2022.).

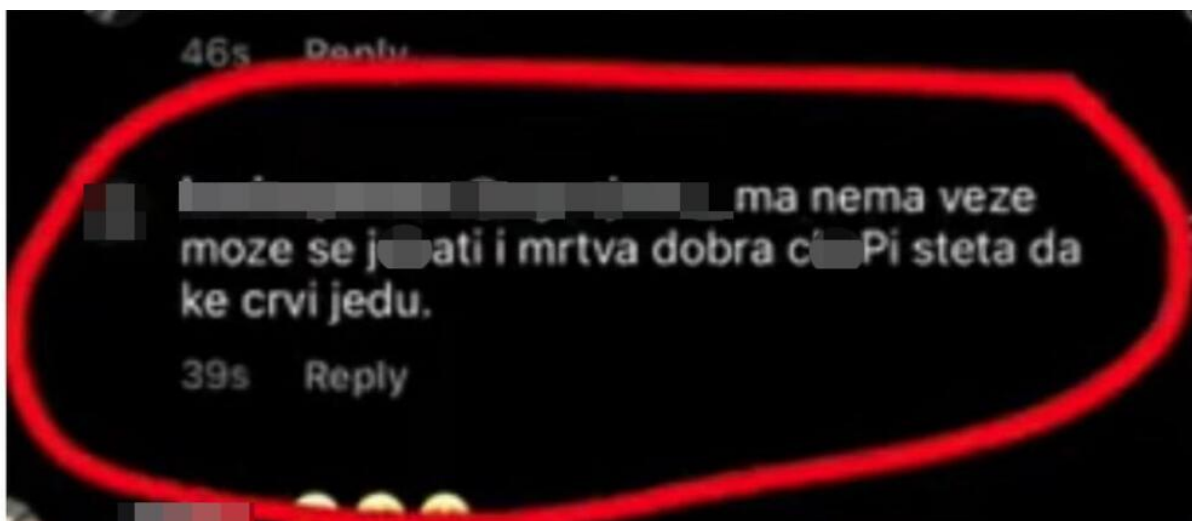
Slika 3. *Shashikale Nadarajah – uznemirujući komentari.*

Izvor: Says: <https://says.com/my/news/tiktok-cyberbullying-mother-of-3-found-dead-after-receiving-hateful-comments>

Na Sashikalinu profilu bili su brojni uvredljivi komentari poput pitanja zašto objavljuje videozapise na kojima pleše kod kuće dok ju tijelo u isto vrijeme sramoti. Mnogi sljedbenici koji su je podržavali pozvali su Sashikalu da zanemari takve komentare pune mržnje, no ona je jednom rekla u odgovoru da je dio njezine osobnosti da govori protiv njih jer ne voli da ljudi govore loše o njoj (Xiang, 2022.).

3.3. Primjer 3.

Influencerica i YouTuberica Kristina Kika Đukić oduzela je sebi život u 21. godini, a njeni prijatelji tvrde da je digla ruku na sebe jer nije mogla više da trpi internetsko nasilje. Tiktoker Luka Krivokapić oglasio se na svojoj društvenoj mreži poslije Kikine smrti i među prvima progovorio o nasilju koje je podnosila pokojna influencerica, osudivši sve koji su ružno i bezobrazno napadali Kiku dok je bila živa. Krivokapić je na Tiktoku objavio jedan od najgnusnijih i najmorbidnijih komentara napisan poslije Kikine smrti: „Ma nema veze može se je**** i mrtva, dobra capi šteta da je crvi jedu“ (Informer, 2021.).

Slika 4. *Kristina Đukić – uznemirujući komentari.*

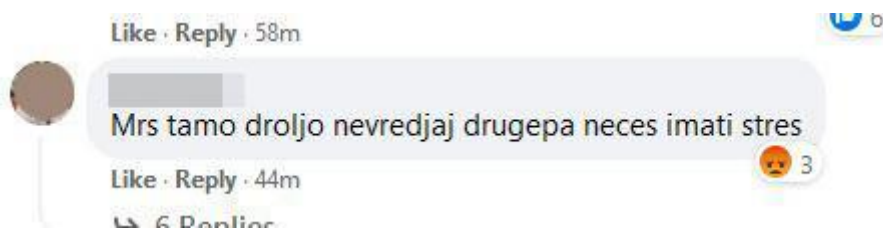
Izvor: Informer: <https://informer.rs/dzet-set/estrada/658891/za-svaku-osudu-ovo-je-uznemirujuc-komentar-o-pokojnoj-kristini-kiki-dukic-foto>

„Umri“, „Da Bog da poginula“, „Želim ti sve najgore“, „Razboli se“ i slično bili su uobičajeni komentari na njene objave. Pravi pakao za Kristinu uslijedio je kada su *influenceri* otkrili da ona nosi periku. Tada su mnogi govorili da boluje od karcinoma, pisali joj najgore uvrede i imali gnusne komentare na njezin izgled (Informer, 2021.).

Slika 5. Kristina Đukić – uznemirujući komentari 2.

Izvor: Informer: <https://informer.rs/dzet-set/estrada/658891/za-svaku-osudu-ovo-je-uznemirujuc-komentar-o-pokojnoj-kristini-kiki-dukic-foto>

Slika 6. Kristina Đukić – uznemirujući komentari 3.

Izvor: Informer: <https://informer.rs/dzet-set/estrada/658891/za-svaku-osudu-ovo-je-uznemirujuc-komentar-o-pokojnoj-kristini-kiki-dukic-foto>

Također, na vijest o njezinoj smrti informativni portali u cijeloj regiji bili su prepuni uvredljivih komentara i ismijavanja *influencerice*.

4. FEMINIZAM I INTERNETSKI AKTIVIZAM

Društveni mediji demokratizirali su feministički aktivizam, otvarajući sudjelovanje svima koji imaju internet i želju boriti se protiv patrijarhata. Uklanjanjem prepreka udaljenosti stranice poput Facebooka, Twittera, Tumblra i Instagrama učinile su aktivizam lakšim nego ikad, olakšavajući javne dijaloge i stvarajući platformu za podizanje svijesti i promjenu. Iako se feminizam uglavnom promatra kao društveni pokret kojem je primarni cilj promoviranje i zaštita ženskih prava, danas feminizam ne obuhvaća samo zaštitu ženskih prava već i zaštitu prava svih marginaliziranih društvenih grupa što je posebno važno u prevenciji virtualnog nasilja (Memić, 2021: 75).

Unatoč različitim pristupima, za definiranje feminizma važno je razumjeti odnos muškaraca i žena kroz vrijeme: u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti jer su ti odnosi bili konfliktni, a teorijska nastojanja unutar feminizma streme shvaćanju uzroka i okolnosti koji dovode do konflikata i teže njihovom uklanjanju, navode Vrclj i Mušanović (2011: 13).

4.1. Četiri vala feminizma

Iako se feminizam može promatrati i dijeliti na nekoliko različitih načina, prije svake takve podjele neophodno ga je sagledati kroz valove u kojima se pojavljivao, prema suvremenoj literaturi, u dugoj povijesti borbe za ženska prava, dogodio se u četiri vala.

Prvi val počeo je s konvencijom Seneca Falls iz 1848. godine i usredotočio se na borbu za osnovna prava žena, uključujući pravo glasa i pravo na obrazovanje. Prvi val je obilježio početak borbe za ženska prava i jednakost koja se nastavlja i danas. Žene u Europi su prvo dobile pravo glasa u Finskoj 1906. godine, a u Americi 1920. godine usvajanjem 19. amandmana (Grady, 2018.).

Drugi val feminizma obilježio je drugu polovicu prošloga stoljeća i karakterizira ga razdvajanje roda i spola. Sljedeći emancipatorski kapacitet feminističke teorije upućivao je prije svega na traganje o dubljim uzrocima i preprekama spolne jednakosti. Spolom su definirane fiziološke karakteristike i anatomska razlika između muškarca i žene, dok je rodom označena društvena konstrukcija rodnih uloga. Pojam roda je tako postao osnovni pojam, a rodna jednakost temeljni koncept koji čine jezgru feminističke teorije (Grady, 2018.).

Za feminizam trećeg vala smatra da je počeo krajem 80-ih godina 20. stoljeća. Napušta se biologija kao utemeljenje ženskoga identiteta pa je feminizam trećeg vala posebno blizak „queer teoriji“, postmodernizmu, ekofeminizmu, *cyberfeminizmu* i transfeminizmu. Ovaj val naglasak stavlja na inkluzivnost, raznolikost i prava žena različitih kulturnih, rasnih i seksualnih identiteta (Vrcelj, Mušanović, 2011: 36).

Ne postoji konsenzus o tome koji je točno događaj odredio početak četvrtog vala feminizma. Tehnologija, kao jedna od glavnih odrednica globalizacije smatra se i glavnim obilježjem četvrtog feminističkog vala. Globalna povezanost učinila je svoje i ženama su nikad dostupnije informacije o educiranju, borba za ostvarivanje željenih karijera, napredovanje u poslu te ravnopravnost u poslovima (Gardiner i sur., 2016.).

Četvrti val se djelomično događa na internetu, to je mjesto gdje se odvijaju feministički diskurs i debata. Internet ima ključnu ulogu u ovom valu jer je osigurao moćnu platformu za podizanje svijesti, organiziranje aktivizma, dijeljenje priča i izgradnju globalne zajednice. Karakteristika četvrtog vala feminizma je činjenica da se aktivizam nekada može odvijati na ulicama, a ponekad i na internetu (#MeToo tweetovi) (Grady, 2018.). Također, ovaj val stavlja fokus na pitanja kao što su intersekcionalnost, digitalna tehnologija, LGBTQ+ prava i ekološka pravda.

4.2. Važnost medija u feminizmu

Feministički medijski aktivizam i istraživanje feminističke znanosti o medijima tijekom različitih valova feminizma usmjereni su na analizu reprezentacije žena i rodnih uloga u medijima. Rane aktivističke kritike medija potaknule su val feminističkih istraživanja medija kako bi se pružili dokazi podrške kritikama ženskog pokreta (Van Zoonen, 1994: 31).

Stereotipi u medijima konstruiraju stvarnost i moć, pri čemu je važno razumjeti tko ih kreira i reproducira. Evoluciju feminističke kritike tijekom 80-ih potaknuli su čimbenici kao što su usvajanje kvalitativnih metoda, socijalni konstruktivizam te fokus na publiku i njenu reakciju (Buonanno, 2014: 10–21). U devedesetima su se mediji počeli baviti emancipiranim ženskim likovima i reprezentacijom raznolikih identiteta, no nakon toga su feminističke analize medija donekle utihnule s prelaskom fokusa na druge manjinske grupe (Gaković, 2017: 31–42).

4.3. Važnost društvenih medija u feminizmu

Istraživanja su pokazala da djevojke, žene i LGBTQ+ osobe više koriste socijalne medije za povezivanje i izgradnju odnosa nego što to čine muškarci. Međutim, muškarci više izražavaju verbalnu podršku u socijalnim medijima nego u izravnom kontaktu. Djevojke i žene, također, koriste digitalne medije za samopromociju i razvoj. LGBTQ+ osobe i grupe više koriste medije za umrežavanje radi istraživanja vlastitih identiteta i dijeljenja iskustava diskriminacije kojoj su izloženi, ali i traženju podrške u odluci javnog iskazivanja svoje seksualnu opredijeljenost. Socijalni mediji se smatraju jednim od najvažnijih prostora neformalnog učenja, dijeljenja prostora i povezivanja za LGBTQ+ osobe ukazuje Spahić Šiljak (2019: 24).

Spahić Šiljak (2019: 164–166) navodi tri ključne inovacije koje su donijele novi mediji:

- interaktivnost (permanentna interakcija među korisnicima),
- predstavljanje tradicionalnih medija na računalu,
- individualno kreiranje i dijeljenje informacija preko interneta.

Kunić (2022: 87) ukazuje kako je digitalna tehnologija omogućila razvoj komunikacijskih potencijala, osobito u svojim interaktivnim značajkama, omogućivši razmjenu mišljenja, ideja i informacija među ljudima koji su fizički udaljeni, kao i veću kontrolu publike nad procesom proizvodnje, širenja i konzumiranja vijesti.

U posljednjih 10 godina više puta smo bili svjedocima koliko su društveni mediji demokratizirali feministički aktivizam, osobito uz pomoć označavanja (engl. *hashtag*). Već 2015. godine žene su prosvjedovale protiv površnih pitanja koja glumice postavljaju na dodjelama nagrada koristeći *hashtag* #askhermore. *Hashtag* je postao popularan uoči prošlogodišnje dodjele Oscara, a novinari su prijenosu uživo spomenuli *hashtag* i postavili glumicama neka od bitnijih pitanja predloženih na Twitteru (Chittal, 2015.).

Nadalje, 2014. godina je vjerojatno bila godina u kojoj je *hashtag* feminizam konačno dosegao vrhunac. #YesAllWomen bio je u trendu tjednima nakon što je Elliot Rodger, koji je pisao o svom bijesu prema ženama, pucao u Santa Barbari u Kaliforniji. Tisuće žena koristile su *hashtag* kako bi podijelile svoje priče o tome kako su svakodnevni seksizam i nasilje nad ženama utjecali na njih. Nakon skandala s obiteljskim nasiljem Raya Ricea, kada su neki

stručnjaci pitali zašto je Janay Rice ostala sa svojim suprugom, tisuće žena otišle su na Twitter i podijelile svoje osobne priče o obiteljskom nasilju uz *hashtag* #WhyIStayed. Kad je konzervativni kolumnist George Will ustvrdio da žrtve silovanja imaju „priželjkivani status koji donosi privilegije“ u društvu, žene su koristile *hashtag* #survivorprivilege kako bi odgovorile Willu. *Hashtag* #changetheratio godinama se koristio za prosvjed protiv tehnoloških događaja u čijem je sastavu govornika mnogo više muškaraca nego žena. A #BringBackOurGirls postala je popularna diljem svijeta jer su ljudi diljem svijeta podizali svijest o više od 200 nigerijskih učenica koje je oteo Boko Haram (Chittal, 2015.).

5. MEHANIZMI PREVENCIJE I ZAŠTITE OD NASILJA NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

Za borbu protiv internetskog nasilja potreban je višestruki pristup. Internetske platforme moraju zauzeti proaktivniji stav u provođenju smjernica zajednice i brzom rješavanju slučajeva uznemiravanja. Poboľjšani mehanizmi izvješćavanja i jaće moderiranje mogu pomoći u stvaranju sigurnijih mrežnih okruženja. Obrazovne kampanje i kampanje podizanja svijesti također mogu igrati ključnu ulogu u promicanju pristojnog ponašanja na internetu i osporavanju štetnih rodni stereotipa. Poticanje intervencije promatraća i njegovanje kulture empatije i inkluzivnosti može dodatno pridonijeti ublažavanju uznemiravanja žena na internetu.

Naizgled se čini kako je nemoguće kontrolirati svaki kutak internetskog prostranstva te da su govor mržnje, seksizam i nasilje sastavni dio dinamike virtualnih zajednica, ali tim zajednicama upravljaju brojni administratori, moderatori i kreatori platformi koji snose odgovornost za objavljene sadržaje.

Borba protiv nasilja nad ženama na internetu zahtijeva zajednički napor i uključivanje više institucija. Kroz obrazovanje, zakonodavstvo, tehničke intervencije i angažman zajednice, može se unaprijediti sigurnost na društvenim mrežama. Podizanjem svijesti o mrežnom nasilju i pozivanjem počinitelja na odgovornost, može se izgraditi društvo u kojem žene mogu u potpunosti sudjelovati i slobodno se izražavati bez straha da će biti maltretirane samo zbog toga što su žene.

Cyber-napadima i nasilju nad ženama potrebno je pristupiti podjednako ozbiljno kao i svakom drugom tradicionalnom obliku zlostavljanja, koristeći sve dostupne sudske i zakonodavne alate. Ako države ne djeluju, ugrožena je sloboda izražavanja na internetu (D'Souza i sur., 2018: 941).

5.1. Pravna osnova za zašćitu žena od elektronićkog nasilja

Međunarodnim sporazumima poput Konvencije Vijeća Europe o sprećavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, kojima se definićraju opće karakteristike rodno utemeljenog nasilja i obveze države pri suzbijanju takvog nasilja, kao i Dodatnim protokolom Vijeća Europe uz Konvenciju o kibernetićeom kriminalu, čiji je cilj rješavanje svih oblika

govora mržnje, uključujući „seksistički govor mržnje“ uspostavljena je pravna podloga za zaštitu žena od nasilja na internetu.

Ujedinjeni narodi također su se pozabavili ovim pitanjima kroz rezoluciju Vijeća za ljudska prava o promicanju, zaštiti i uživanju ljudskih prava na internetu (2016.) i rezoluciju Generalne skupštine o pravu na privatnost u digitalno doba (2016.), tvrdeći da je potrebno proširiti mjere zaštite ljudskih prava na digitalni svijet.

Nažalost, u većini država kazneno zakonodavstvo još uvijek nije adekvatno definiralo specifična djela poput osvetničke pornografije, no za žrtve je važno znati da ipak imaju pravnu zaštitu i da je internetsko nasilje moguće prijaviti u okviru širih kaznenih pojmova poput neovlaštenog fotografiranja i snimanja, nedozvoljene uporabe osobnih podataka, nametljivog ponašanja, spolnog uznemiravanja, prijetnje, prisile, iznude te neovlaštenog pristupa ili presretanja računalnih podataka (Maksimović, 2021.).

U slučajevima internetskog nasilja, policija obično preuzima odgovornost za utvrđivanje identiteta počinitelja, podnošenje kaznene prijave ili obavještanje državnog odvjetništva te upoznavanje žrtve s njezinim pravima. Važni dionici u kontekstu suzbijanja internetskog nasilja svakako su i specijalizirane agencije (Agencija za zaštitu osobnih podataka, Agencija za elektroničke medije), ali i svi pružatelji internetskih usluga, društvene platforme i mediji. Mediji i internetske platforme posebno su važna karika, a trenutno ne preuzimaju dovoljnu razinu odgovornosti za suzbijanje štetnih sadržaja koji se putem njih šire, smatra Maksimović (2021.).

Unaprjeđenje mehanizama prevencije i zaštite također treba biti rezultat prikupljanja i analize podataka vezanih uz internetsko nasilje prema ženama, koji trenutno većim dijelom nedostaju, a trebaju poslužiti kao dokazi na temelju kojih države mogu graditi konkretne javne politike koje će uključivati medije i tehnološke tvrtke, kao i opću populaciju u sklopu kampanja za podizanje svijesti o problemu internetskog nasilja prema ženama. Senzibilizacija građana ključan je korak u prevenciji nasilja, a zahtijeva velik angažman u borbi protiv rodni stereotipa i pružanju jasnih informacija.

Kako bi žrtva primila podršku u zajednici, potrebno je razbiti rodne stereotipe iz kojih proizlazi percepcija većinske odgovornosti žrtve za ono što joj se dogodilo. U suprotnom nikada nećemo doći do kaznene odgovornosti počinitelja jer, dok se odvija sekundarna viktimizacija

unutar zajednice, žrtva lako gubi vjeru u mogućnost primanja pravne zaštite i psihološke podrške te u konačnici teže poduzima prvi korak, koji je upravo na njoj.

5.2. Institucionalna suradnja

Institucionalna suradnja ključna je za jačanje zakonodavstva koje se bavi nasiljem nad ženama na internetu. Vlade bi trebale blisko surađivati s pravnim i pravosudnim tijelima, nevladinim organizacijama i skupinama za zagovaranje kako bi razvile snažne i uključive zakone koji štite žrtve i pozivaju počinitelje na odgovornost. Ti bi zakoni trebali obuhvatiti *cyber* uznemiravanje, osvetničku pornografiju, *doxing* i druge oblike nasilja na internetu. Institucije mogu pružiti podršku nudeći stručnost i pomoć u izradi nacрта sveobuhvatnog zakonodavstva. Obrazovne ustanove mogu integrirati obrazovanje o digitalnoj pismenosti i internetske sigurnosti u nastavne planove i programe kako bi učenike osnažili znanjem i vještinama za sigurno i odgovorno kretanje internetom (Vijeće Europe, 2018.).

Preporuke Europskog instituta za ravnopravnost spolova, nakon provedene studije na temu „Nasilje nad ženama i djevojkama na internetu“ naglašavaju kako bi odgovori politika trebali biti oblikovani tako da se nasilje nad ženama i djevojkama na internetu prepoznaje kao oblik nasilja nad ženama. Strategije za suočavanje s problemom nasilja nad ženama i djevojkama na internetu moraju uključivati i glas žena koje su žrtve te pojave (EIGE, 2017.). Pored toga, EU bi trebala težiti postizanju dogovora o definicijama oblika nasilja nad ženama i djevojkama na internetu te bi trebala uključiti te oblike nasilja u zakonodavstvo EU-a kako bi osigurala da žene i djevojke koje su žrtve nasilja na internetu u državama članicama ostvare pravdu i imaju pristup specijaliziranim službama za podršku (EIGE, 2017.).

Nova direktiva bi trebala biti obuhvaćati različite oblike rodno uvjetovanog elektroničkog nasilja poput uznemiravanja na mrežama, uhođenja na internetu, kršenja privatnosti, snimanja i dijeljenja slika seksualnog napada, prijetnji i poziva na nasilje, seksističkog govora mržnje, poticanja samoozljeđivanja, nezakonitog pristup porukama ili računima na društvenim mrežama, kršenja zabrana komunikacije izrečenih sudskim nalogom i trgovanja ljudima (Europski Parlament, 2021.).

Ujedinjena Kraljevina je još u travnju 2016. godine dijeljenje privatnih fotografija ili videozapisa seksualnog sadržaja bez pristanka osobe koja se na njima nalazi s namjerom da se

izazove uznemirenost u travnju 2015. definirala kao kazneno djelo s maksimalnom kaznom zatvora od dvije godine. Samo godinu dana poslije više od 200 osoba je kazneno progonjeno. U Francuskoj je također na snazi Zakon o digitalnoj republici koji podrazumijeva strože sankcioniranje onih koji su proglašeni krivima za osvetničku pornografiju. Prema novom zakonu, počinitelji mogu biti osuđeni na dvije godine zatvora ili kaznu od 60 000 EUR. Njemačka od 2014. ima Zakon o nezakonitom pohranjivanju privatnih fotografija bivšeg partnera nakon što je on/ona zatražio njihovo brisanje (EIGE, 2017.).

Suradnja između institucija i istraživačkih organizacija ključna je za prikupljanje točnih podataka o internetskom nasilju nad ženama. Sveobuhvatno istraživanje može pružiti uvid u temeljne uzroke, društvene implikacije i učinkovitost postojećih intervencija. Institucije mogu olakšati partnerstva koja podržavaju istraživačka istraživanja i napore u prikupljanju podataka, potičući dublje razumijevanje problema i potičući donošenje politika utemeljenih na dokazima. Promicanje savezništva, intervencije promatrača i nulte tolerancije prema internetskom nasilju nad ženama trebali bi biti ključni ciljevi. Institucije mogu surađivati s vođama internetske zajednice i utjecajnim osobama kako bi razvile i provele standarde zajednice koji obeshrabruju nasilno ponašanje i stvaraju inkluzivna okruženja.

ZAKLJUČAK

Virtualno nasilje nad ženama predstavlja uznemirujuću manifestaciju internetskog zlostavljanja koje cilja pojedince na temelju njihovog rodnog identiteta. Njegovo podrijetlo leži u složenoj međuigri anonimnosti, rodne neravnopravnosti i dinamike internetske komunikacije. Javni profili na društvenim mrežama na kojima je dostupno anonimno komentiranje mogu uništiti reputaciju komentiranih osoba i trajno utjecati na njihovu kvalitetu življenja. Stoga su društvene mreže poput Facebooka i Instagrama uvele mogućnost ograničavanja pristupa profilu za nepoznate profile te mogućnost ograničavanja komentiranja.

Nasilje nad ženama na internetu ima broje oblike, kao što su internetsko uhođenje, osvetnička pornografija i mizoginija. Za žrtve takvo zlostavljanje može dovesti do psihičke traume, tjeskobe, depresije i osjećaja bespomoćnosti. Nisu izolirani ni ekstremni slučajevi u kojima su žrtve nasilja na društvenim mrežama počinile samoubojstva, što je prikazano u četvrtoj cjelini ovog rada.

Ipak, bitno je naglasiti da ovaj problem ne utječe samo na žrtve, već koči kolektivni napredak našeg društva. To u konačnici potkopava načela uključenosti, različitosti i jednakosti koja su ključna za zdrav društveni razvoj.

Borba protiv internetskog nasilja nad ženama započinje podizanjem svijesti o učincima nasilja na internetu i promicanjem digitalne pismenosti. Prvi i osnovni korak koji žene žrtve mrežnog uznemiravanja trebaju poduzeti je blokirati zlostavljača na svim platformama, a potom dokumentirati svaki incident uznemiravanja koji se dogodio (napraviti fotografije zaslona s porukama, pozivima ili komentarima nasilnika) kako bi sačuvale dokaze o maltretiranju. Prijaviti administratorima profil i neželjeni sadržaj jer su internetske platforme dužne ukloniti inkriminirajuće sadržaje. I na koncu, promijeniti lozinku na svim svojim profilima ako osjete da im prijete krađa identiteta što je nerijetko jedan od ciljeva zlostavljača.

Digitalno doba zahtijeva zajednički napor pojedinaca, zajednica, vlada i tehnoloških kompanija da podignu svijest, provedu mjere zaštite i pokrenu zakonske reforme koje učinkovito odvrću i kažnjavaju one koji se upuštaju u ovo zlonamjerno ponašanje. Zakonodavstvo i politike treba ojačati kako bi počinitelji odgovarali za svoja djela.

LITERATURA

- Agatston, P. i sur. (2012.) „Youth views on cyberbullying“, u: Patchin, J. W., Hinduja, S. (ur.) *Cyberbullying prevention and response: Expert perspectives*, New York: Routledge – Taylor & Francis Group, str. 57–71.
- Buonanno, M. (2014.) „Gender and media studies: progress and challenge in a vibrant research field“, *Analisi, quaderns de comunicació i cultura*, 50, str. 5–25, dostupno na: <https://analisi.cat/article/view/n50-buonanno/n50-buonanno-en> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Campbell, M. A. i sur. (2013.) „Do cyberbullies suffer too? Cyberbullies’ perceptions of the harm they cause to others and to their own mental health“, *School Psychology International*, 34, 6, str. 613–629.
- Chittal, N. (2015.) „How social media is changing the feminist movement“, portal vijesti MSNBC, dostupno na: <https://www.msnbc.com/msnbc/how-social-media-changing-the-feminist-movement-msna556971> (Zadnji pristup 2. rujna 2023.)
- „Cyber violence against women and girls. Violence“ (2017.) mrežna stranica Europskog instituta za jednakost spolova (EIGE), dostupno na: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/cyber-violence-against-women-and-girls> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.) = EIGE, 2017.
- Ć., U. (2021.) „Za svaku osudu! Ovo je uznemirujuć komentar o pokojnoj Kristini Kiki Đukić“, portal vijesti *Informer*, dostupno na: <https://informer.rs/dzet-set/estrada/658891/za-svaku-osudu-ovo-je-uznemirujuc-komentar-o-pokojnoj-kristini-kiki-dukic-foto>. (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- D’Souza, T., Griffin, L., Shackleton, N., Walt, D. (2018.) „Harming women with words: The failure of Australian law to prohibit gendered hate speech“, *UNSW Law Journal*, 41, 3, str. 939–976, dostupno na: <https://www.unswlawjournal.unsw.edu.au/wp-content/uploads/2018/09/DSouza-et-al.pdf> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Döring, N., Mohseni, M. R. (2019.) „Male dominance and sexism on YouTube: Results of three content analyses“, *Feminist Media Studies*, 19, 4, str. 512–524, dostupno na: https://www.nicola-doering.de/wp-content/uploads/2018/06/D%C3%B6ring_Mohseni_Male_Dominance_Sexism_YouTube_2018.pdf (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Felmlee, D., Inara Rodis, P., Zhang, A. (2020.) „Sexist Slurs: Reinforcing Feminine Stereotypes Online“, *Sex Roles*, 83, str. 16–28, dostupno na: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11199-019-01095-z.pdf?pdf=core> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Gaković, J. (2017.) „Feministički doprinosi kritičkim istraživanjima medija“, *Sophos: A Young Researches’ Journal*, 10, str. 31–46.
- Glick, P., Fiske, S. T. (1997.) „Hostile and benevolent sexism: Measuring ambivalent sexist attitudes toward women“, *Psychology of Women Quarterly*, 21, str. 119–135.

- Gardiner, B., Mansfield, M., Anderson, I., Holder, J., Louter, D., Ulmanu, M. (2016.) „The dark side of Guardian comments“, mrežna stranica *The Guardian*, dostupno na: <https://www.theguardian.com/technology/2016/apr/12/the-dark-side-of-guardian-comments> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Grady, C. (2018.) „The waves of feminism, and why people keep fighting over them, explained“, mrežna stranica *vox.com*, dostupno na: <https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Greenwood, M. (2023.) „The Impact of Cyberbullying on Mental Health“, portal vijesti *News Medical*, dostupno na: <https://www.news-medical.net/health/The-Impact-of-Cyberbullying-on-Mental-Health.aspx> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Grigg, D. W. (2010.) „Cyber-aggression: Definition and concept of cyberbullying“, *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 20, 2, str. 143–156.
- Hodak Kodžoman, I., Velki, T., Cakić, L. (2013.) „Izloženost djece starije školske dobi elektroničkom nasilju“, *Život i škola*, 59, 30(2), str. 110–128, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/194904> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Hume, T. (2021.) „Book Review: Men Who Hate Women – By Laura Bates“, mrežna stranica *Human Rights Pulse*, dostupno na: <https://www.humanrightspulse.com/mastercontentblog/book-review-men-who-hate-women-by-laura-bates>. (Zadnji pristup 2. rujna 2023.)
- Jane, E. A. (2014.) „Back to the kitchen, cunt: speaking the unspeakable about online misogyny“, *Continuum. Journal of Media & Cultural Studies*, 28, 4, str. 558–570.
- Kunić, T. (2022.) „Neprihvatljiv govor prema ženama u komentarima čitatelja na hrvatskim informativnim portalima“, *Medijska istraživanja*, 28, 2, str. 87–108, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/420216> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Maksimović, S. (2021.) „Online nasilje prema ženama stvaran je problem koji se manifestira u fizičkom svijetu“, mrežna stranica *Žene i mediji*, dostupno na: <https://www.zeneimediji.hr/online-nasilje-prema-zenama-stvaran-je-problem-koji-se-manifestira-u-fizickom-svijetu/>. (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Manne, K. (2017.) *Down Girl: The Logic of Misogyny*, Oxford: Oxford University Press.
- Megarry, J. (2014.) „Online incivility or sexual harassment? Conceptualising women’s experiences in the digital age“, *Women’s Studies International Forum*, 47, A, str. 46–55, dostupno na: <https://daneshyari.com/article/preview/375898.pdf> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Memić, A. (2021.) „Feminističko gledište o multikulturalizmu“, *Socijalne teme. Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 1, 8, str. 73–97, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/395771> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Molyneaux, H., O’Donnell, S., Gibson, K., Singer, J. (2008.) „Exploring the gender divide on YouTube: An analysis of the creation and reception of Vlogs“, *American Communication Journal*, 10, 1, str. 1–14, dostupno na: <https://ac-journal.org/journal/2008/Spring/3GenderandYoutube.pdf> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)

- Patchin, J. W., Hinduja, S. (2006.) „Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying“, *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4, 2, str. 148–169.
- „Defining ‘Online Abuse’: A Glossary of Terms“ (2023.) mrežna stranica *Pen America*, dostupno na: <https://onlineharassmentfieldmanual.pen.org/defining-online-harassment-a-glossary-of-terms/> (Zadnji posjet 2. rujna 2023.) = Pen America, 2023.
- Privitera, C., Campbell, M. A. (2009.) „Cyberbullying: The new face of workplace bullying?“, *Cyber Psychology & Behavior*, 12, 4, str. 395–400, dostupno na: https://core.ac.uk/reader/10893134?utm_source=linkout (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Pyżalski, J. (2012.) „From cyberbullying to electronic aggression: Typology of the phenomenon“, *Emotional and Behavioural Difficulties*, 17, 3-4, str. 305–317, dostupno: https://www.academia.edu/4445735/From_cyberbullying_to_electronic_aggression_typology_of_the_phenomenon (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- „Priručnik o europskom antidiskriminacijskom pravu Vijeće Europe“ (2018.) mrežna stranica Europskog suda za ljudska prava, dostupno na https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Handbook_non_discriminatory_law_HRV. (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.) = Vijeće Europe, 2018.
- „Rezolucija Europskog parlamenta od 14. prosinca 2021. s preporukama Komisiji o borbi protiv rodno uvjetovanog nasilja: nasilje na internetu“ (2021.) mrežna stranica Europskog parlamenta, dostupno na https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0489_HR.html. (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.) = Europski parlament, 2021.
- Roberts, G. K., i sur. (2016.) „Clarification and lessons learned for reporting studies with hydrates“, *Toxicology Reports* 3:, str. 531-538.
- Spahić Šiljak, Z. (2019.) *Sociologija roda: feministička kritika*. Sarajevo: TPO Fondacija.
- Valenti, J. (2018.) „Violence and abuse against women on twitter has become far too common an experience“, mrežna stranica *Amnesty International*, dostupno na: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/03/online-violence-against-women-chapter-3-2/> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Van Zoonen, L. (1994.) *Feminist media studies*, London: SAGE Publication.
- Vrcelj, S., Mušanović, M. (2011.) *Kome još (ne)treba feministička pedagogija?*, Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo, dostupno na : https://bib.irb.hr/datoteka/524262.Kome_jo_netreba_feministika_pedagogija.pdf (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Xiang, W.Y. (2022.) „Mother Of 3 Found Dead After Receiving Hateful Comments On Her TikTok Account, Says“, mrežna stranica *Says*, dostupno na: <https://says.com/my/news/tiktok-cyberbullying-mother-of-3-found-dead-after-receiving-hateful-comments> (Zadnji pristup: 2. rujna 2023.)
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J. (2004.) „Youth engaging in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, Internet use, and personal characteristics“, *Journal of Adolescence*, 27, 3, 319–336.

POPIS SLIKA

Slika 1. <i>Laura Bates – uznemirujući komentari</i>	25
Slika 2. <i>Shashikale Nadarajah</i>	26
Slika 3. <i>Shashikale Nadarajah – uznemirujući komentari</i>	27
Slika 4. <i>Kristina Đukić – uznemirujući komentari</i>	28
Slika 5. <i>Kristina Đukić – uznemirujući komentari 2.</i>	29
Slika 6. <i>Kristina Đukić – uznemirujući komentari 3.</i>	29